

ЮРІЙ УЩАПОВСЬКИЙ

МІЖНАРОДНА
ЕКОНОМІКА

Міністерство освіти і науки України

Державний університет «Житомирська політехніка»
Факультет бізнесу та сфери обслуговування

Кафедра цифрової економіки та міжнародних економічних
відносин

Методичні рекомендації
для проведення семінарських занять
і самостійної роботи студентів
з навчальної дисципліни

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

освітнього рівня «бакалавр»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Затверджено і рекомендовано на засіданні
кафедри цифрової економіки
та міжнародних економічних відносин
Протокол № ?
від 15 травня 2020 р.

Розробник:
к.е.н, доцент кафедри цифрової економіки та
міжнародних економічних відносин
Ущатовський Юрій Володимирович

Житомир 2020

УДК 339.9 (075.8)

Ущাপовський Ю. В.

Міжнародна економіка: Методичні рекомендації для проведення семінарських занять і самостійної роботи студентів / Ю. В. Ущাপовський. – Житомир: ДУ «Житомирська політехніка», 2020. – 48 с.

Рецензенти:

Г. М. Тарасюк, д.е.н, професор, декан факультету бізнесу та сфери обслуговування Державного університету «Житомирська політехніка»;

С. Ф. Легенчук, д.е.н, професор, завідувач кафедри обліку і аудиту Державного університету «Житомирська політехніка».

Методичні рекомендації підготовлено на основі програм викладання курсу «Міжнародна економіка» в провідних економічних вузах України. Вони містять вимоги компетенцій до студентів, програму та тематичний план курсу; плани семінарських занять та завдань для самостійної роботи зі списком літератури, теми рефератів та перелік основних понять. Для кращого опанування матеріалу підібрано список літератури та контрольні питання для закріплення курсу.

Для студентів денної та заочної форми навчання освітнього рівня «бакалавр» спеціальності 071 «Облік і оподаткування», а також для усіх, хто цікавиться питаннями міжнародної економіки.

Навчальне видання

ВСТУП

Політика економічного співробітництва України з Європейським Союзом та інтеграція нашої держави у світовий економічний простір ставить високі професійні вимоги до майбутніх бакалаврів у галузі обліку та оподаткування, робить необхідним глибоке знання міжнародних економічних проблем. Розуміння особливостей трансформації сучасної світової економічної системи та економічної культури окремих країн створює теоретичне підґрунтя для сприйняття міжнародних економічних відносин у площині усієї багатогранності господарського життя, враховуючи систему обліку і оподаткування. Предмет «Міжнародна економіка» озброює знаннями і навиками для гідної відповіді на виклики сучасного глобалізованого світу.

У ХХІ ст. вміння застосувати ефективні напрями та форми міжнародної економічної взаємодії залежать від ґрунтовних знань про міжнародне економічне середовище, обізнаності щодо економічного потенціалу та організації господарського процесу у країні іноземного партнера. Досвід конкурентоспроможних економік демонструє успішне залучення теоретичних і практичних знань з міжнародної економіки у формуванні економічної системи країни, враховує її національні особливості. Процеси міжнародної економічної інтеграції мають брати до уваги внутрішню єдність і стабільність національних економік, сприяти формуванню мотиваційної поведінки економічних суб'єктів.

Курс «Міжнародна економіка» покликаний розширити межі економічної освіти та збагатити її зміст розумінням специфіки міжнародної взаємодії національних економічних систем, сприятиме зростанню економічної культури та креативності мислення сучасного обліковця і податківця.

Мета курсу «Міжнародна економіка» є формування у студентів теоретико-прикладних знань про сучасне значення, функціональне наповнення та інструментарій міжнародної економіки у сучасному світі, а також навиків роботи з інформаційними та нормативно-правовими базами міжнародної економічної діяльності.

Предмет міжнародної економіки – закономірності і тенденції розвитку світогосподарської системи, фактори її середовища та ефективність взаємодії національних економічних моделей у контексті світового господарства.

Завдання курсу є формування у студента:

- базових знань щодо розуміння економічних категорій, законів, причинно-наслідкових зв'язків, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем;
- розуміння просторової організації продуктивних сил та параметрів залучення національної економіки у систему світогосподарських відносин;
- усвідомлення особливостей функціонування підприємств в умовах міжнародної економічної діяльності та розуміння особливостей їх ринкової діяльності на міжнародних конкурентних ринках;
- вміння демонструвати навички володіння методами та інструментами спостереження, опису, ідентифікації, аналізу, синтезу та оцінки економічних процесів та явищ на підприємстві у площині його міжнародної діяльності.
- вміння аналізувати основні історико-філософські концепції розвитку сучасної світової економіки, самостійно робити висновки щодо теоретичних проблем філософського осмислення світу;
- систематизації та упорядкування отриманої інформації, оцінки на її основі впливу факторів на процеси та явища міжнародної економічної діяльності України;
- пояснення механізмів функціонування міжнародних економічних відносин у контексті міжнародних економічних зв'язків України;
- розуміння відмінностей та особливостей функціонування міжнародної торгівлі товарами і послугами; міжнародного руху капіталів та міжнародного кредитування; міжнародного науково-технічного співробітництва; міжнародних валютно-фінансових відносини та міжнародної міграції робочої сили.
- навичок вибору та застосування інформаційно-аналітичного інструментарію моніторингу тенденцій розвитку світових ринків робочої сили, капіталів, товарів та послуг, ілюструвати та презентувати результати опрацювання статистичних даних та аналітичних матеріалів з питань міжнародної економічної діяльності України.

Дисципліна «Міжнародна економіка» належить до числа фундаментальних економічних дисциплін, ґрунтується на теорії ринкової економіки, розвиває і поєднує між собою курси мікро- та макроекономіки з конкретними економічними дисциплінами (бух-

галтерський облік і аудит, гроші і кредит, фінанси, менеджмент, маркетинг тощо). Разом з курсом національної економіки, курс міжнародної економіки створює практичне підґрунтя для ефективної реалізації економічної політики.

Курс вивчається студентами освітнього рівня «бакалавр» спеціальності 071 «Облік і оподаткування» денної і заочної форми навчання протягом одного семестру. Методика викладання курсу на заочному відділенні передбачає установчі лекційні заняття і самостійну роботу у період між сесіями. В кінці семестру студенти складають залік.

В результаті вивчення курсу студенти повинні:

знати і розуміти

- принципи побудови світової економічної системи та середовище міжнародної економічної діяльності;
- теорії, форми та методи міжнародної торгівлі, механізм її регулювання та умови рівноваги на світових ринках;
- сучасний міжнародний ринок капіталів та особливості створення привабливого інвестиційного клімату в міжнародній економічній діяльності;
- сутність та структуру системи сучасних міжнародних валютно-кредитних та фінансових відносин;
- особливості сучасного світового ринку праці та тенденції міжнародних міграційних процесів;
- сучасний ринок технологій та правові основи міжнародного науково-технічного співробітництва;
- систему міжнародних розрахунків, сутність, принципи побудови та структуру платіжного балансу держави;
- сутність сучасної глобалізації та економічної інтеграції України до світової економічної системи;

вміти

- демонструвати навички використання фахової термінології у сфері міжнародної економічної діяльності;
- порівнювати різні за змістом і методологією підходи щодо міжнародної економічної діяльності держави, аналізувати їх переваги та недоліки;
- здійснювати комплексний аналіз та оцінку тенденцій і особливостей розвитку сучасної міжнародної економіки у розрізі різноманітних сфер господарювання та механізмів їх функціонування;

- використовувати досвід розвитку міжнародної економічної інтеграції для аналізу процесів і явищ у сучасній економічній діяльності України у площині впливу цивілізаційних чинників;
- обґрунтовувати події та факти міжнародного економічного життя та публічно їх обговорювати.

В результаті вивчення дисципліни студенти набувають такі **компетенції**:

- ІК1. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні завдання у сфері економіки у цілому та у сфері міжнародної економіки, зокрема (у тому числі у процесі навчання), що передбачає застосування певних теорій та методів економічної науки при здійсненні комплексних досліджень зв'язків світової економіки.
- ЗК2. Здатність до аналізу та синтезу як інструментарію виявлення проблем та прийняття рішень для їх розв'язання.
- ЗК4. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
- ЗК7. Здатність до гнучкого способу мислення, який дає можливість зрозуміти і розв'язати проблеми та задачі, що виникають у сфері міжнародної економіки, зберігаючи при цьому критичне ставлення до усталених наукових концепцій.
- ЗК11. Здатність провести презентацію та підготувати статтю за результатами проведених досліджень і щодо сучасних міжнародної економічної діяльності для широкого загалу.
- ФК1. Ідентифікувати вплив макро- та мікроекономічних факторів. Здатність досліджувати тенденції розвитку міжнародної економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, робити узагальнення стосовно оцінки прояву окремих явищ, які властиві глобальним процесам світової економіки (Відповідає компетентності з проекту TUNING – «Identify impact of macro & microeconomic elements on business organizations»)
- ФК5. Вести облік та формувати й аналізувати звітність у системі міжнародних розрахунків. Здатність до відображення відомостей про господарські операції суб'єктів господарювання у міжнародних розрахунках і платіжних угодах між країнами, їх систематизації у платіжному балансі держави та підготовці їх для осіб, що приймають рішення (Відповідає компетентності з

проекту TUNING – «Understand & use bookkeeping and financial systems»).

- ФК12. Здатність вести бізнес з іноземними партнерами, володіючи особливостями правового регулювання, оподаткування та обліку в зарубіжних країнах.

Схема нарахування балів

Підсумкова оцінка з курсу «Міжнародна економіка» розраховується таким чином:

О результ. = $k_1 \cdot \text{О пот.} + k_2 \cdot \text{О мод.} + k_3 \cdot \text{О сам.}$,

О пот. – результати поточної активності студента на семінарських заняттях; О мод. – результати модульних контрольних робіт; О сам. – оцінка самостійної роботи.

k_1 , k_2 , k_3 – коефіцієнти, що визначають внесок поточної активності студента на семінарах, модульних контрольних робіт та самостійної роботи на підсумковий результат:

$k_1 = 0,3$; $k_2 = 0,4$; $k_3 = 0,3$.

Округлення підсумкової оцінки до цілого числа здійснюється за правилами математики. Рейтингові бали переводяться в оцінки за шкалою оцінок відповідно до критеріїв відповідності рейтингових балів національній шкалі оцінювання знань:

За шкалою ECTS	Оцінка	Бали
A	Відмінно	90–100
B	Добре	82–89
C		74–81
D	Задовільно	64–73
E		60–63
FX	Незадовільно, з обов'язковим перескладанням окремих модулів	35–59
F	Незадовільно, з обов'язковим перескладанням повного курсу	0–34

Тематичний план курсу «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

Кредитні модулі	Змістовні модулі	Кількість годин			
		Всього	Лекції	Семинарські	Самостійна робота
1	2	3	4	5	6
№1	Модуль 1. Теоретико-методологічні основи міжнародної економічної системи рівноваги на міжнародних ринках товарів, капіталу та кредиту				
	Тема 1. Міжнародна економічна система	10	2	2	6
	Тема 2. Міжнародна торгівля та рівновага на світових ринках	10	2	2	6
	Тема 3. Міжнародний ринок капіталу та інвестиційний клімат	10	2	2	6
	Тема 4. Система міжнародних валютно-фінансових і кредитних відносин	10	2	2	6
	Модульна контрольна робота № 1 (8-й тиждень)	5			5
	Разом змістовний модуль 1	45	8	8	29
№2	Модуль 2. Система міжнародних розрахунків, світові ринки праці, інновацій та процеси міжнародної інтеграції				
	Тема 5. Світовий ринок праці та міжнародні міграційні процеси	10	2	2	15
	Тема 6. Міжнародне науково-технічне співробітництво	10	2	2	15
	Тема 7. Система міжнародні розрахунків та платіжний баланс країни	10	2	2	15
	Тема 8. Глобалізація економіки та міжнародна економічна інтеграція	10	2	2	15
	Модульна контрольна робота № 2 (16-й тиждень)	5			5
	Разом змістовний модуль 2	45	8	8	29
Всього		90	16	16	58

ПРОГРАМА КУРСУ «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

Модуль 1.

Теоретико-методологічні основи міжнародної економічної системи та рівноваги на міжнародних ринках товарів, капіталу та кредиту

Тема 1. Міжнародна економічна система

Світове господарство як система. Сутність, характерні риси та структура сучасної міжнародної економіки. Етапи еволюції світового ринку та міжнародної економіки. Особливості світового ринку. Структурні елементи міжнародної економічної системи: національні економічні системи; міжнародна економічна діяльність; міжнародні економічні відносини; форми регулювання міжнародних економічних відносин.

Середовище міжнародної економіки. Мега-, макро-, мезо- та мікрорівень економічного середовища. Рівень розвитку стосунків між суб'єктами міжнародних економічних відносин: контакти, взаємодія, співробітництво, інтеграція. Інституційне середовище міжнародної економіки: політичне, соціальне, духовне.

Міжнародний поділ праці як рушій інтернаціоналізації виробництва. Інтернаціоналізація виробництва як економічна форма розвитку міжнародного поділу праці. Міжнародний поділ праці (МПП) та його характерні ознаки. Форми міжнародного поділу праці. Міжнародне виробниче співробітництво, міжнародна спеціалізація та кооперація виробництва.

Форми регулювання міжнародних економічних відносин. Міжнародне регулювання та нагляд: економічні та фінансові організації. Державне регулювання міжнародних економічних відносин: мікроекономічна та макроекономічна політика. Складові системи регулювання зовнішньоекономічної сфери: загальнодержавні, координаційні, галузеві, територіальні, спеціалізовані та недержавні, що діють на основі статутних документів.

Організація, суб'єкти і види міжнародної економічної діяльності. Форми міжнародної економічної діяльності: торгівля товарами і послугами; рух капіталів і кредитування; науково-

технічне співробітництво; валютно-фінансові відносини; міграція робочої сили. Участь у роботі міжнародних економічних організацій. Співробітництво у вирішенні глобальних економічних проблем. Класифікація суб'єктів міжнародної економічної діяльності та її критерії. Ієрархія суб'єктів МЕД залежно від рівня міжнародної взаємодії. Національні й транснаціональні суб'єкти господарювання. Транснаціональні корпорації (ТНК).

Класифікація країн за регіональною, організаційною ознакою та рівнем економічного розвитку. Європейський Союз. НАФТА. АСЕАН. Організаційні критерії систематизації країн: рівень інтеграції у світове господарство; структура господарства; домінування технологій; стадія розвитку ринкових відносин; модель координації господарських процесів. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) (1960). Світова організація торгівлі (СОТ) (1995). Бреттон-Вудські інститути (1944): Міжнародний валютний фонд (МВФ), Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Світовий банк.

Критерії систематизації країн у світовій економіці. За показником ВВП на душу населення; за індексом розвитку людського потенціалу (ІЛР). Розвинені країни. Країни «Великої сімки» – ядро міжнародної економічної системи. Нова конфігурація ядра – «Велика двадцятка» (1999). Нові індустріальні країни. Країни, що розвиваються та країни з новостворюваними ринками. Країни з перехідною економікою. Місце національної економіки України.

Тема 2. Міжнародна торгівля та рівновага на світових ринках

Теорії міжнародної торгівлі. Теорія міжнародної торгівлі (абсолютних переваг) Адама Сміта. Теорія порівняльних переваг Давида Рікардо. Протекціонізм та ліберальна зовнішньоекономічна політика. Теорія факторних переваг Хекшера-Оліна. Парадокс В. Леонтьєва. Теорія життєвого циклу товару. Теорія конкурентних переваг М. Портера.

Система показників міжнародної торгівлі. Основні чинники впливу на поширення міжнародної торгівлі. Обсяги експортно-імпортних операцій. Зовнішньо-торгівельний обіг (ЗТО). Показники структури міжнародної торгівлі: товарна, географічна, видова, інституціональна. Показники

результативності міжнародної торгівлі. Сальдо зовнішньої торгівлі. Індекс «умови торгівлі». Розрахунок експортно-імпортних квот та зовнішньо-торговельної квоти у ВВП країни.

Форми та методи міжнародної торгівлі. Класифікація форм міжнародної торгівлі за об'єктом обміну, специфікою взаємодії суб'єктів торгівельних відносин та характером регулювання. Класифікація методів міжнародної торгівлі. Пряма торгівля та торгівля через посередників. Види міжнародних посередницьких операцій у міжнародній торгівлі.

Структурні зміни на сучасному світовому ринку товарів та послуг. Динаміка регіональної та товарної структури світового експорту товарів та послуг. Провідні експортери та імпортери на світовому ринку. Специфічні риси та тенденції розвитку ринку послуг. Регіональна та видова структура світового ринку послуг. Вплив становлення постіндустріальної моделі економічного розвитку на світовий експорт товарів та послуг.

Ціноутворення на світовому ринку. Міжнародна вартість товарів та світові ціни. Особливості та фактори встановлення світових цін. Класифікація цін у міжнародній торгівлі: за напрямом фінансових потоків; за характером реалізації; за умовами розрахунків; за мірою фіксації; за джерелами інформації; за врахуванням повноти витрат. Міжнародний комерційний контракт та його основні принципи. Кодифікація базисних правил міжнародної торгівлі: Інкотермс (International Commercial Terms).

Механізми регулювання міжнародної торгівлі. Зовнішньоторговельна політика держави: напрями та інструменти. Тарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Митний тариф, його види та функції. Принципи екологічного захисту. Інструменти нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Імпортні квоти. Ліцензування та його види. Демпінг, види демпінгу та експортні субсидії. Світова організація торгівлі (COT), її основне призначення та цілі. Інтеграція України в COT.

Тема 3. Міжнародний ринок капіталу та інвестиційний клімат

Теорії прямого іноземного інвестування. Теорії причини руху капіталу: Класична теорія руху капіталу. Кейнсіанська формула інвестиційних видатків. Некейнсіанські моделі (Р. Харрод, Е. Домар). Теорія розбіжностей у рівні міжнародної мобільності капіталу Б. Іверсена. Модель конкурентних переваг М. Портера. Ідея вирівнювання «даймондів» національних економік Ал. М. Ругмана. Модель ділової активності Портера-Ругмана-Даннінга. Мотиваційні теорії: Теорія ринкової влади (С. Хаймер). Модель інтерналізації Р. Коуза. Модель конкурентоспроможності галузі. Концепція технологічного нагромадження. Концепції мотивації залучення інвестицій: Концепція охорони національного суверенітету. Гіпотеза валютного простору. Ефекти від прямих іноземних інвестицій.

Особливості сучасних міжнародних інвестиційних процесів. Функціональна структура міжнародного інвестиційного ринку. Міжнародний рух капіталу. Основні форми міжнародного руху капіталу: міжнародні інвестиції (підприємницький капітал); міжнародний кредит (позичковий капітал); офіційна допомога розвитку. Функції міжнародного руху капіталу. Об'єкти міжнародного фінансування: реальні, нематеріальні та фінансові активи. Абсолютні та відносні показники міжнародного руху капіталів. Ризики залучення міжнародних інвестицій. Причини якісних зрушень у сучасних міграційних потоках капіталу. Тенденції у сфері міжнародного інвестування.

Прямі інвестиції – основа діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК). Сутність та мета міжнародного руху прямих іноземних інвестицій. Класифікація прямих іноземних інвестицій та її критерії. Прямі іноземні інвестиції у системі національних рахунків: первинні вкладання; реінвестиції; внутрішньокорпоративні. Суб'єкти та об'єкти прямих іноземних інвестицій. Дочірня компанія. Асоційована (змішана) компанія. Спільне підприємство. Некорпоративні (контрактні) форми інвестування: експорт-імпорт; ліцензування; франчайзинг; контракти на управління; підрядне виробництво; проекти «під ключ». Структура прямих іноземних інвестицій у світі та в економіку України.

Міжнародні портфельні інвестиції. Операції з цінними паперами як основний механізм портфельного інвестування.

Структура світового ринку цінних паперів. Основні суб'єкти та об'єкти світового ринку акцій. Структура сучасного інвестиційного портфеля облігацій. Ринок деривативів: опціони, ф'ючерси, свопи. Інструменти грошового ринку: векселі, депозитні сертифікати, банківські акцепти. Суб'єкти міжнародного портфельного інвестування. Основні міжнародні фінансові центри. Фактори впливу на обсяги та структуру міжнародного портфельного інвестування.

Зміст та характеристика міжнародного інвестиційного клімату. Методики оцінку інвестиційного клімату країни: Американського інституту реформ; Міжнародної організації з залучення іноземних інвестицій; міжнародного банку та Міжнародного інвестиційного агентства «Moody's». Основні чинники формування національного інвестиційного клімату. Динаміка інвестиційної привабливості регіонів світу. Інституціональне середовище міжнародного інвестування. Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних спорів (1965). Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (БАГІ) (1988). Конференція ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД). Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) (1958).

Інвестиційна політика в Україні. Специфіка участі України в міжнародних ринках капіталів. Формування інвестиційної привабливості України. Динаміка інвестиційних потоків в Україну. Структура іноземних інвестицій в економіку України. Зарубіжні інвестиції України до країн світу. Співробітництво України з Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Прозорість управлінських рішень та зниження рівня корупції в Україні.

Тема 4. Система міжнародних валютно-фінансових і кредитних відносин

Світова валютна система, її структура та еволюція. Національна, регіональна та світова валютні системи. Суб'єкти світової валютної системи. Основні елементи національної і світової валютних систем. Функції світової валютної системи. Міжнародна регіональна валюта. Валютний паритет. Спеціальні права запозичення (СПЗ). Конвертованість валют. Міжнародна валютна ліквідність. Офіційні золото-валютні резерви країн. Паритет купівельної спроможності. Валютні обмеження та

валютний контроль. Регламентація міжнародних розрахунків та органи валютного регулювання. Еволюція світової валютної системи: система золото-монетного стандарту; золото-зливковий стандарт; золото-девізний стандарт; Бреттон-Вудська валютна система; Ямайська валютна система.

Умови та форми конвертованості валюти. Функції валюти. Набуття резервного статусу валютою. Умови та основні критерії конвертованості національної валюти. Методи котирування валют: прямий та зворотний. Валютні курси та їхня класифікація. Формування європейської валютної системи (ЄВС). Запровадження єдиної європейської валюти – ЕКЮ (1979). План Делора (1989). Маастрихтський договір про Європейський Союз (1992). Європейський центральний банк. Євро як спільна валюта ЄС.

Попит і пропозиція на світових валютних ринках. Світовий валютний ринок та його основні суб'єкти. Структура та функції світового валютного ринку. Характерні риси функціонування національних валютних ринків. Механізми здійснення валютних операцій та їх різновиди. Особливості становлення та розвиток валютного ринку України.

Міжнародний кредит як зовнішнє фінансування національних економік. Джерела, обсяги і спрямованість міжнародного кредитування. Сутнісні ознаки та функції міжнародних кредитних відносин. Принципи міжнародного кредитування. Класифікація форм міжнародного кредитування. Офіційна допомога розвитку (ОДР) та її основні види. Принципи Монтерейського консенсусу (2002). Євроринок як синонім глобального ринку капіталу. Причини формування та ключові риси євrorинків. Синдиковане кредитування.

Сутність і структура світового фінансового ринку. Світовий фінансовий ринок та його функції. Ринок грошей і ринок капіталу у функціональній структурі світового фінансового ринку. Фінансовий ринок: первинний і вторинний; організований та неорганізований. Суб'єкти інституціональної структури світового фінансового ринку.

Зовнішня заборгованість країн та шляхи її подолання. Резидентський та валютний підходи до визначення зовнішнього боргу. Класифікація довгострокових боргових зобов'язань держави. Відносні та абсолютні показники зовнішньої заборгованості країни. Групи країн щодо рівня зовнішньої

заборгованості за класифікацією Світового банку. Обслуговування, реструктуризація та управління зовнішнім державним боргом. Принципи системи управління зовнішнім державним боргом. Паризький і Лондонський клуби кредиторів та принципи їхньої діяльності.

Міжнародні кредитно-фінансові організації. Міжнародний валютний фонд (МВФ) (1944). Механізм фінансування МВФ структурної перебудови (САФ) та системних перетворень (СТФ). Міжнародний валютно-фінансовий комітет (МВФК). Інституціональна група Світового банку: Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР); Міжнародна фінансова корпорація (МФК); Міжнародна асоціація розвитку (МАР); Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (БАГІ). Основні функції та принципи діяльності структурних підрозділів Світового банку. Банк міжнародних розрахунків (БМР) (1930). Регіональні кредитно-фінансові організації. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) (1991). Європейський фонд валютного співробітництва (1973).

Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями. Співробітництво України із Світовим банком. Етапи співробітництва України з Міжнародним валютним фондом (МВФ). Стратегія діяльності України з Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР). Україна та Європейський інвестиційний банк (ЄІБ).

Модуль 2.

Система міжнародних розрахунків, світові ринки праці, інновацій та процеси міжнародної інтеграції

Тема 5. Світовий ринок праці та міжнародні міграційні процеси

Сутність та причини міжнародної міграції робочої сили. Загальноекономічна причина міжнародних міграційних процесів. Історичні хвилі трудової міграції. Основні причини міжнародної трудової міграції. Класифікація видів міжнародної міграції робочої сили. Особливості та основні напрями міграції робочої сили у сучасному світі.

Світовий ринок праці. Шляхи формування світового ринку праці. Світовий ринок праці в площині сучасних економічних теорій: теорія сегментованого ринку праці; нова

економічна теорія міграції; теорія міграційних систем; теорія світового ринку праці; нова економічна теорія міграції. Структура світового ринку праці. Формування транснаціональної робочої сили. Основні напрями модифікації світового ринку праці. Освітня, статеві та географічна структура міграційних потоків у світі. Зв'язок міграції із середнім рівнем доходів у державі. Зростання вимог до якості робочої сили. Відплив інтелекту.

Регулювання міжнародних міграційних процесів. Основні напрями регулювання міграційних процесів. Національний, регіональний та міжнародний рівні регулювання. Міжнародні організації, що здійснюють регулювання міжнародних трудових відносин. Міжнародна організація праці (МОП) та її основні функції. Основні функції Міжнародної організації з міграції (МОМ). Міграційні обмеження. Міжнародне трудове законодавство. Загальна декларація прав людини (1948). Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права (1966). Міжнародний пакт про політичні й громадянські права (1966). Міжнародна конвенція ООН про захист прав усіх трудящих-мігрантів і членів їх родин (1990).

Соціально-економічні наслідки міжнародної трудової міграції. Причини еміграції, її структура, напрями та динаміка. Глобальні центри акумуляції трудових мігрантів. Позитивні та негативні наслідки трудової міграції для країн-експортерів та країн-імпортерів робочої сили.

Участь України в міжнародних міграційних процесах. Міграційна політика в Україні. Проблеми у сфері міжнародної міграції робочої сили в Україні. Нормативно-правова база регулювання міграції в Україні. Закон України «Про зовнішню трудову міграцію» (2015). Закон України «Про імміграцію» (2001). Міграційні та імміграційні квоти.

Тема 6. Міжнародне науково-технічне співробітництво

Світовий ринок сучасних технологій. Суб'єкти світового ринку технологій. Сучасна стратегія технологічного обміну: продаж готової продукції, прямі інвестиції, продаж ліцензій. Основні структурні елементи світового ринку технологій: ринки об'єктів права інтелектуальної власності; ринки матеріальних носіїв технологій; ринки наукової і технічної інформації; ринки наукомістких послуг.

Правові основи міжнародного науково-технічного співробітництва. Правові інструменти захисту нових технологій: патенти, ліцензії, копірайти, товарні марки. Основні форми передачі технологій: патентні угоди, ліцензійні угоди, «ноу-хау», інжиніринг. Види ліцензійних платежів: роялті, паушальний платіж, участь у прибутку, участь у власності. Інновації та їх основні види: продуктові, процесові, маркетингові, організаційні. Основні канали обміну технологіями: міждержавний, міжфірмовий, внутрішньофірмовий.

Державне та міждержавне регулювання трансферту технологій. Технологічне лідерство та національна безпека. Технічні перешкоди для впровадження новітніх технологій. Пряме та непряме державне регулювання експорту та імпорту технологій. Світова організація інтелектуальної власності (COIB) (1970) та її основні функції. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS) (1995). Участь ООН у забезпеченні науково-технічного розвитку країн світу. Експорт технологій та світова безпека.

Участь держав у світовому НТП. Глобальний індекс інноваційності (GII). Рівень інноваційної ефективності (IER). Місце України в GII та IER. Проблеми інноваційного розвитку економіки України. Інноваційна політика в Україні. Цілі макроекономічного регулювання науково-технічного співробітництва.

Тема 7. Система міжнародні розрахунків та платіжний баланс країни

Сутність міжнародних розрахунків, їх типи та види. Система міжнародних розрахунків та платіжні угоди між країнами. Особливості міжнародних розрахунків та фактори, які на них впливають. Суб'єкти розрахункових операцій. Кореспондентські відносини та кореспондентські угоди. Основні форми міжбанківських кореспондентських відносин. Ностро та лоро кореспондентські рахунки. Система СБІФТ. Класифікація типів міжнародних розрахунків. Критерії класифікації міжнародних розрахунків за видами.

Форми міжнародних розрахунків, їх недоліки та переваги. Передумови використання авансових платежів, їх переваги та недоліки. Особливості використання завдатка та

відступних у міжнародних розрахунках. Послідовність розрахунків за документарним акредитивом. Основні форми акредитива: відкличний, безвідкличний, непідтверджений та підтверджений, непокритий та покритий. Механізм проведення документарного інкасо. Форми інкасових розрахунків. Банківський переказ. Чеки, векселі та пластикові картки.

Структура платіжного балансу держави. Сутність, функції, інформаційні джерела та принципи формування платіжного балансу держави. Поточні та фінансові операції платіжного балансу. Концепція та структура платіжного балансу. Загальна характеристика основних статей платіжного балансу: рахунку поточних операцій; рахунку операцій з капіталом та фінансових операцій; резервних активів; помилок та упущень. Взаємозв'язок між валовим внутрішнім продуктом країни і балансом рахунку поточних операцій. Основні чинники впливу на платіжний баланс держави. Структура платіжного балансу України.

Дефіцит, профіцит та забезпечення рівноваги платіжного балансу. Активне та пасивне сальдо платіжного балансу. Рівновага платіжного балансу. Чинники забезпечення довгострокової, середньострокової та короткострокової рівноваги платіжного балансу. Основні причини порушення рівноваги платіжного балансу. Основні та компенсуючі статті платіжного балансу. Методи компенсації дефіциту платіжного балансу: використання офіційних резервних активів, залучення короткострокового іноземного капіталу. Внутрішні макроекономічні стабілізаційні заходи: девальвація (ревальвація) національної валюти; надання податкових пільг, пільговий режим амортизації; цільові експортні кредити та державне страхування експорту. Валютний контроль та обмеження на здійснення валютних операцій. Показники та структура валового зовнішнього боргу України.

Тема 8. Глобалізація економіки та міжнародна економічна інтеграція

Глобалізація економіки як тенденція світового розвитку. Суперечливість процесу глобалізації: прогресивні і негативні наслідки. Глобальні проблеми сучасності: сутність та

класифікація. Глобалізм і національна економіка. Цивілізаційні виміри та міждержавне регулювання глобальних проблем.

Економічна інтеграція: сутність, напрями та наслідки.

Сутність і форми економічної інтеграції. Витоки та етапи процесу Європейської інтеграції. Позиції сучасного Європейського Союзу у світовій економіці. Європейський внутрішній ринок. Європейська економічна політика.

Інтеграція України до світового господарства.

Глобальна та цивілізаційна специфіка ринкових трансформацій в Україні. Вашингтонський консенсус (1998): проблеми і наслідки. Ратифікація угоди про Асоціацію України та ЄС (2014). Стратегія та етапи європейської інтеграції України. Створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ). Встановлення безвізового режиму між Україною та ЄС. Участь України у регіональних інтеграційних угрупованнях. Проблеми формування стратегії економічного розвитку України.

ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Міжнародна економічна система

1. Світове господарство як система. Основні етапи еволюції світового ринку.
2. Середовище міжнародної економіки.
3. Міжнародний поділ праці як рушій інтернаціоналізації виробництва.
4. Форми регулювання міжнародних економічних відносин.
5. Організація, суб'єкти і види міжнародної економічної діяльності.
6. Класифікація країн за регіональною, організаційною ознакою та рівнем економічного розвитку.
7. Напрями і чинники розвитку міжнародної економіки на сучасному етапі.

Література

Основна:

Міжнародна економіка: підручник / Д. Г. Лукияненко, А. М. Поручник, Я. М. Столярчук – К.: КНЕУ, 2014. – С.7-80.

Додаткова:

1. **Білоцерківець В. В., Завгородня О. О., Лебедєва В. К. та ін.** Міжнародна економіка. Підручник / За ред. А. О. Задой, В. М. Тарасевича – К.: Центр учбової літератури, 2012. – С. 6-58.
2. **Козак Ю. Г.** Міжнародна економіка: в питаннях і відповідях [текст] підруч. / Ю.Г. Козак. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – С. 10-34.
3. **Липов В.В.** Міжнародна економіка: структурно-цивілізаційні основи розвитку. Навчальний посібник. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2007. – 208 с.
4. **Міжнародна** економіка / За ред. Г. Е. Гронтковської / Г. Е. Гронтковська, О. І. Ряба, А. М. Венцурик, О. І. Красновська. – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – С.9-30.

5. **Міжнародна економіка:** підруч. для студ. вищих навч. закл. / За ред. В. М. Тарасевича. – Дніпропетровськ, 2006. – Гл. 1-2.
6. **Міжнародна економіка:** навч. посіб. / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін.; за заг. ред. С. М. Макухи. – Х.: Право, 2012. – С. 7-43.
7. **Солонінко К. С.** Міжнародна економіка: Навч. посібник – К.: Кондор, 2008. – С. 9-24; 128-148; 151-171; 173-176.

Завдання для самостійної роботи

1. Яке місце займає «міжнародна економіка» у системі економічної науки? Чим було обумовлене виокремлення «міжнародної економіки» в окрему дисципліну?

2. Розкрийте зміст показників експортної та імпоротної квот у ВВП. Яке явище в економіці вони пояснюють? У чому полягає відмінність між відкритою та закритою економіками? За якими показникам можливо охарактеризувати рівень відкритості економіки? Назвіть основні показники, що характеризують відкритість національної економіки.

3. Розкрийте сутність інтеграційних процесів у міжнародній економічній системі. Яким є глобальний та регіональний виміри інтеграції?

4. Заповніть таблицю, що характеризує теорії дослідження міжнародної економічної системи:

Назва теорії	Основні представники	Зміст теорії
Еволюційна економічна теорія		
Марксизм		
Теорії конвергенції		
Теорії господарських порядків		
Цивілізаційна теорія		
Теорії циклічного розвитку		
Теорія нового міжнародного поділу праці		

5. Яким чином пов'язані між собою еволюція міжнародної економіки та еволюція світового ринку?

6. Чим відрізняється міжнародна економіка від світової економіки та всесвітнього господарства?

7. На основі прикладів розкрийте фактори сучасного світового поділу праці.

8. Яким чином пов'язані між собою матеріальні основи руху міжнародної економіки?

Теми рефератів:

1. Історичні етапи формування міжнародного поділу праці та спеціалізації виробництва.

2. Еволюція міжнародних економічних відносин від окремих контактів до інтеграції.

3. Соціальне та духовне середовище міжнародної економічної діяльності: загальна характеристика.

4. Складові елементи та загальна характеристика індексу людського розвитку (ІЛР).

Основні поняття

- Міжнародна економіка
- Міжнародна економічна система
- Міжнародна економічна діяльність
- Міжнародні економічні відносини
- Національна економічна система
- Світовий ринок
- Інтернаціоналізація виробництва
- Міжнародний поділ праці
- Інституційне середовище міжнародної економіки
- Міжнародне виробниче співробітництво
- Міжнародна кооперація
- Міжнародна спеціалізація
- Міжнародна економічна інтеграція
- Світовий валовий продукт
- Суб'єкти міжнародних економічних відносин

- Транснаціональна корпорація (ТНК)
- Конвергенція

Тема 2. Міжнародна торгівля та рівновага на світових ринках

1. Теорії міжнародної торгівлі.
2. Система показників міжнародної торгівлі.
3. Форми та методи міжнародної торгівлі.
4. Структурні зміни на сучасному світовому ринку товарів та послуг.
5. Ціноутворення на світовому ринку.
6. Механізми регулювання міжнародної торгівлі.

Література

Основна:

Міжнародна економіка: підручник / Д. Г. Лукяненко, А. М. Поручник, Я. М. Столярчук – К.: КНЕУ, 2014. – С. 81-110; 130-152.

Додаткова:

1. **Білоцерківець В. В., Завгородня О. О., Лебедєва В. К. та ін.** Міжнародна економіка. Підручник / За ред. А. О. Задої, В. М. Тарасевича – К.: Центр учбової літератури, 2012. – С. 71-107; 123-141.
2. **Козак Ю. Г.** Міжнародна економіка: в питаннях і відповідях [текст] підруч. / Ю. Г. Козак. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – С. 35-67.
3. **Міжнародна** економіка / За ред. Г. Е. Гронтковської / Г. Е. Гронтковська, О. І. Ряба, А. М. Венцурик, О. І. Красновська . – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – С. 31-94.
4. **Міжнародна** економіка: підруч. для студ. вищих навч. закл. / За ред. В. М. Тарасевича. – Дніпропетровськ, 2006. – Гл. 3.
5. **Міжнародна** економіка: навч. посіб. / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін.; за заг. ред. С. М. Макухи. – Х.: Право, 2012. – С. 44-77.

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрийте відмінність поглядів на міжнародну торгівлю між меркантилістами та неомеркантилістами.

2. Що є визначальним у існуванні порівняльних переваг країни у виробництві певного продукту чи послуги?

3. Розкрийте відмінності між теорією абсолютних і теорією відносних переваг у зовнішній торгівлі.

4. Чим обумовлені основні відмінності між тарифними і нетарифними методами регулювання міжнародної торгівлі?

5. На які рішення у економічній політиці держави впливає аналіз географічної і товарної структури зовнішньої торгівлі?

6. Сформулюйте та розкрийте основні принципи укладання міжнародного комерційного контракту.

7. Охарактеризуйте основні інструменти нетарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності.

8. Назвіть і розкрийте зміст показників, що характеризують результативність зовнішньої торгівлі.

Теми рефератів:

1. Теорія факторних переваг Хекшера-Оліна.

2. Загальна характеристика динаміки обсягів та структури експортно-імпорتنих операцій України за останні п'ять років.

3. Посередницька міжнародна торгівля: переваги та недоліки.

4. Місце України на світовому ринку послуг.

5. Зміст та значення кодифікації базисних правил міжнародної торгівлі: International Commercial Terms.

6. Основне призначення та цілі Світової організації торгівлі (СОТ).

Основні поняття

- Протекціонізм
- Вільна торгівля
- Зовнішнь-торговельний обіг
- Сальдо зовнішньої торгівлі
- Експортна квота
- Імпортна квота

- Зовнішньо-торговельна квота
- Бар'єр торговельний
- Бар'єри нетарифні
- Демпінг
- Клірінг
- Ліцензування
- Митний тариф
- Експортні субсидії
- Світова організація торгівлі (СОТ)

Тема 3. Міжнародний ринок капіталу та інвестиційний клімат

1. Теорії прямого іноземного інвестування.
2. Особливості сучасних міжнародних інвестиційних процесів.
3. Прямі інвестиції – основа діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК).
4. Міжнародні портфельні інвестиції
5. Зміст та характеристика міжнародного інвестиційного клімату.
6. Інвестиційна політика в Україні.

Література

Основна:

Міжнародна економіка: підручник / Д. Г. Лукіяненко, А. М. Поручник, Я. М. Столярчук – К.: КНЕУ, 2014. – С. 170- 245.

Додаткова:

1. **Білоцерківець В. В., Завгородня О. О., Лебедєва В. К. та ін.** Міжнародна економіка. Підручник / За ред. А. О. Задої, В. М. Тарасевича – К.: Центр учбової літератури, 2012. – С. 142-212.
2. **Козак Ю. Г.** Міжнародна економіка: в питаннях і відповідях [текст] підруч. / Ю.Г. Козак. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – С. 68-81; 169-179.

3. **Міжнародна економіка** / За ред. Г. Е. Гронтковської / Г. Е. Гронтковська, О. І. Ряба, А. М. Венцурик, О. І. Красновська . – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – С. 123-167.
4. **Міжнародна економіка**: підруч. для студ. вищих навч. закл. / За ред. В. М. Тарасевича. – Дніпропетровськ, 2006. – Гл. 5.
5. **Міжнародна економіка**: навч. посіб. / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін.; за заг. ред. С. М. Макухи. – Х.: Право, 2012. – С. 78-99.

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрийте роль ТНК у прямому іноземному інвестуванні.
2. Сформулюйте і охарактеризуйте основні причини та сучасні тенденції міжнародного переміщення капіталу.
3. Які можуть існувати ризики при залученні іноземних інвестицій?
4. Назвіть і охарактеризуйте фактори, що можуть бути визначальними для привабливості інвестиційного середовища країни.
5. Сформулюйте основні фактори впливу на обсяги та структуру портфельного інвестування
6. Розкрийте умови формування країн-донорів та країн-реципієнтів інвестиційного капіталу.
7. Назвіть та охарактеризуйте основні форми некорпоративного (контрактного) інвестування.
8. Розкрийте зміст абсолютних та відносних показників міжнародного руху капіталів.

Теми рефератів:

1. Ринок деривативів та його загальна характеристика.
2. Відображення прямих іноземних інвестицій у системі національних рахунків.
3. Зміст та основні характеристики моделі конкурентоспроможності галузі.
4. Роль і значення капіталовкладень в кейнсіанських та некейнсіанських теоретичних моделях.
5. Методика оцінки інвестиційного клімату країни Міжнародною інвестиційною агенцією «Moody's».

6. Напрями та основні чинники формування інвестиційної привабливості України.

7. Загальна характеристика суб'єктів та об'єктів прямих іноземних інвестицій.

Основні поняття

- Підприємницький капітал
- Позичковий капітал
- Реінвестиції
- Франчайзінг
- Ф'ючерсний контракт
- Дочірня компанія
- Змішана компанія
- Злиття компаній
- Своп
- Спільне підприємство
- Інвестиційна позиція
- Індекс інтернаціоналізації
- Індекс транснаціоналізації
- Контракти на управління
- Опціон
- Прямий інвестор
- Портфельні інвестиції

Тема 4. Система міжнародних валютно-фінансових і кредитних відносин

1. Світова валютна система, її структура та еволюція.
2. Умови та форми конвертованості валюти.
3. Попит і пропозиція на світових валютних ринках.
4. Міжнародний кредит як зовнішнє фінансування національних економік.
5. Сутність і структура світового фінансового ринку.
6. Зовнішня заборгованість країн та шляхи її подолання.
7. Міжнародні кредитно-фінансові організації.
8. Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями.

Література

Основна:

Міжнародна економіка: підручник / Д. Г. Лукіяненко, А. М. Поручник, Я. М. Столярчук – К.: КНЕУ, 2014. – С. 253- 346; 413-476.

Додаткова:

1. **Білоцерківець В. В., Завгородня О. О., Лебедєва В. К. та ін.** Міжнародна економіка. Підручник / За ред. А. О. Задой, В. М. Тарасевича – К.: Центр учбової літератури, 2012. – С. 212-233; 265-328.
2. **Козак Ю. Г.** Міжнародна економіка: в питаннях і відповідях [текст] підруч. / Ю. Г. Козак. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – С. 95-168.
3. **Міжнародна** економіка / За ред. Г. Е. Гронтковської / Г. Е. Гронтковська, О. І. Ряба, А. М. Венцурик, О. І. Красновська . – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – С. 147-167; 185-287.
4. **Міжнародна економіка:** підруч. для студ. вищих навч. закл. / За ред. В. М. Тарасевича. – Дніпропетровськ, 2006. – Гл. 6.
5. **Міжнародна** економіка: навч. посіб. / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін.; за заг. ред. С. М. Макухи. – Х.: Право, 2012. – С. 87-97; 132-148.

Завдання для самостійної роботи

1. Назвіть і охарактеризуйте чинники, що впливають на попит і пропозицію валюти на валютному ринку.
2. Змодельуйте ситуацію зміни валютного курсу для підприємств експортерів та підприємств імпортерів.
3. Розкрийте зміст основних видів валютної політики.
4. Яким чином розраховується паритет купівельної спроможності держави?
5. Розкрийте позитивні і негативні моменти міжнародного кредитування.
6. Охарактеризуйте інституційну, функціональну, географічну та валютну структури міжнародного фінансового ринку.

7. Назвіть показники, за допомогою яких вимірюється зовнішній борг країни.

8. У чому полягає міжнародна офіційна допомога країнам, що розвиваються.

9. Розкрийте специфіку позичково-депозитних операцій на євроборсах.

10. Яке місце належить офшорним зонам у системі світових фінансових центрів?

Теми рефератів:

1. Етапи еволюції та особливості функціонування світової валютної системи.

2. Особливості становлення та розвиток валютного ринку України.

3. Євроборсок як синонім глобального ринку капіталу.

4. Європейський центральний банк: його основне призначення та сфера фінансово-кредитної діяльності.

5. Паризький і Лондонський клуби кредиторів та принципи їхньої діяльності.

6. Механізм фінансування МВФ структурної перебудови (САФ) та системних перетворень (СТФ).

7. Функціональне призначення, принципи діяльності та основні функції структурних підрозділів Світового банку.

8. Етапи співробітництва України з Міжнародним валютним фондом (МВФ).

Основні поняття

- Валюта
- Валюта резервна
- Валютна операція
- Валютний курс
- Валютний паритет
- Конвертованість валюти
- Євровалюта
- Єврокредит
- Котирування валют
- Паритет купівельної спроможності

- Спеціальні права запозичень
- Спот-операція валютна
- Міжнародна валютна ліквідність
- Ф'ючерс валютний
- Кредит акцептний
- Кредит банківський
- Кредит бланковий
- Кредит комерційний
- Кредит міжнародний
- Кредит револьверний
- Кредит стенд-бай
- Кредит цільовий
- Зовнішній борг держави
- Факторинг
- Форфейтинг
- Хеджування

Тема 5. Світовий ринок праці та міжнародні міграційні процеси

1. Сутність та причини міжнародної міграції робочої сили.
2. Світовий ринок праці.
3. Регулювання міжнародних міграційних процесів.
4. Соціально-економічні наслідки міжнародної трудової міграції.
5. Участь України в міжнародних міграційних процесах.

Література

Основна:

Міжнародна економіка: підручник / Д. Г. Лукияненко, А. М. Поручник, Я. М. Столярчук – К.: КНЕУ, 2014. – С. 354-407..

Додаткова:

1. Білоцерківцев В. В., Завгородня О. О., Лебедєва В. К. та ін. Міжнародна економіка. Підручник / За ред. А. О. Задой, В. М. Тарасевича – К.: Центр учбової літератури, 2012. – С. 234-240; 245-256.

2. **Козак Ю. Г.** Міжнародна економіка: в питаннях і відповідях [текст] підруч. / Ю.Г. Козак. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – С. 82-88.
3. **Міжнародна економіка** / За ред. Г. Е. Гронтковської / Г. Е. Гронтковська, О. І. Ряба, А. М. Венцурик, О. І. Красновська. – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – С. 95-118.
4. **Міжнародна економіка**: підруч. для студ. вищих навч. закл. / За ред. В. М. Тарасевича. – Дніпропетровськ, 2006. – Гл. 4.
5. **Міжнародна економіка**: навч. посіб. / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін.; за заг. ред. С. М. Макухи. – Х.: Право, 2012. – С. 100-113.

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрийте сутність світового ринку праці та його сучасну географічну та галузеву структуру.

2. Заповніть таблицю, яка характеризує окремі теорії світового ринку праці та міжнародної трудової міграції:

Назва теорії	Основні представники	Зміст теорії
Неокласична економічна теорія	Дж. Харріс, М. Тодаро та ін.	
Теорія людського капіталу	Дж. Беккер, Г. Кларк та ін.	
Нова економічна теорія міграції	Дж. Тейлор, П. Арнольд та ін.	
Теорія дуального ринку праці	Дж. Пайєр	
Теорія міграційних систем	Ф. Хьюго, Е. Тейлор та ін.	
Теорія кумулятивної причинності	Д. Мессі	
Теорія світового ринку праці	Дж. Джонсон	

3. Окресліть переваги та недоліки міграційних процесів для країн-реципієнтів та країн-донорів

4. Розкрийте причини та можливі шляхи подолання суперечностей між громадянами європейських країн та трудовими іммігрантами.

5. Які форми міжнародної трудової міграції ви знаєте?

6. Назвіть сучасні центри тяжіння робочої сили.

7. Назвіть основні напрями та методи регулювання у світі міжнародних міграційних процесів.

8. Назвіть причини і наслідки «відпливу інтелекту».

Теми рефератів:

1. Історичні хвилі трудової міграції у Світі.

2. Модифікація світового ринку праці та формування транснаціональної робочої сили.

3. Вирішення проблеми відпливу інтелекту країнами-донорами.

4. Основні рівні та напрямки регулювання міграційних процесів у сучасному глобалізованому світі.

5. Причини трудової еміграції, її структура, напрями та динаміка.

6. Проблеми міжнародної міграції робочої сили та міграційна політика в Україні.

Основні поняття

- Міжнародна трудова міграція
- Еміграція
- Імміграція
- Міграційне сальдо
- Міграційна квота
- Міжнародний ринок робочої сили
- Реєміграція
- Відплив інтелекту
- Міграційна політика
- Міграційні обмеження
- Переміщення мігрантів

Тема 6. Міжнародне науково-технічне співробітництво

1. Світовий ринок сучасних технологій.
2. Правові основи міжнародного науково-технічного співробітництва.
3. Державне та міждержавне регулювання трансферту технологій.
4. Участь держав у світовому НТП.

Література

Основна:

1. **Міжнародна економіка** / За ред. Г. Е. Гронтковської / Г. Е. Гронтковська, О. І. Ряба, А. М. Венцурик, О. І. Красновська. – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – С. 168-181.
2. **Міжнародна економічна діяльність України: навчальний посібник**/ В.П. Галушко, Н. Є. Голомша, О. М. Файчук, О. В. Файчук. – К.: НУБіП України, 2016. – С. 260-299.

Додаткова:

1. **Білоцерківець В. В., Завгородня О. О., Лебедева В. К. та ін.** Міжнародна економіка. Підручник / За ред. А. О. Задої, В. М. Тарасевича – К.: Центр учбової літератури, 2012. – С. 108-117.
2. **Козак Ю. Г.** Міжнародна економіка: в питаннях і відповідях [текст] підруч. / Ю.Г. Козак. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – С. 89-94.
3. **Міжнародна економіка: навч. посіб.** / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін.; за заг. ред. С. М. Макухи. – Х.: Право, 2012. – С. 114-122.

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрийте зміст висловлювання: «міжнародна передача технологій».
2. Перерахуйте та надайте змістовну характеристику основним формам міжнародної передачі технологій.

3. Назвіть правові інструменти, що допомагають країнам захищати новітні технології.

4. Назвіть причини стрімкого поширення розвитку міжнародного науково-технологічного обміну.

5. Які вигоди супроводжують експортерів та імпортерів технологій?

6. Розкрийте зміст глобального індексу інноваційності (GII) та рівня інноваційної ефективності (IER).

7. Якими є основні макроекономічні цілі науково-технічної діяльності у зовнішньоекономічній політиці України?

Теми рефератів:

1. Світовий ринок наукової та технічної інформації та ринок наукомістких послуг.

2. Загальна характеристика ринку об'єктів права інтелектуальної власності.

3. Загальна характеристика правові інструментів захисту нових технологій.

4. Основні форми передачі та канали обміну технологіями у міжнародному науково-технічному співробітництві.

5. Технічні перешкоди впровадження новітніх технологій та шляхи їх подолання.

6. Проблеми інноваційного розвитку економіки та інноваційна політика в Україні.

Основні поняття

- Стратегія технологічного обміну
- Право інтелектуальної власності
- Наукомісткі послуги
- Патенти
- Копірайти
- «Ноу-хау»
- Інжиніринг
- Роялті
- Паушальний платіж
- Інновації

- Товарні марки
- Технологічне лідерство
- Технічні перешкоди
- Глобальний індекс інноваційності (GII).
- Рівень інноваційної ефективності (IER).

Тема 7. Система міжнародних розрахунків та платіжний баланс країни

1. Сутність міжнародних розрахунків, їх типи та види.
2. Форми міжнародних розрахунків, їх недоліки та переваги.
3. Структура платіжного балансу держави.
4. Дефіцит, профіцит та забезпечення рівноваги платіжного балансу.

Література

Основна:

Міжнародна економіка: підручник / Д. Г. Лукяненко, А. М. Поручник, Я. М. Столярчук – К.: КНЕУ, 2014. – С. 485-539.

Додаткова:

1. **Білоцерківець В. В., Завгородня О. О., Лебедєва В. К. та ін.** Міжнародна економіка. Підручник / За ред. А. О. Задой, В. М. Тарасевича – К.: Центр учбової літератури, 2012. – С. 344-352.
2. **Козак Ю. Г.** Міжнародна економіка: в питаннях і відповідях [текст] підруч. / Ю.Г. Козак. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – С. 110-123.
3. **Міжнародна** економіка / За ред. Г. Е. Гронтковської / Г. Е. Гронтковська, О. І. Ряба, А. М. Венцурик, О. І. Красновська . – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – С. 210-237.
4. **Міжнародна** економіка: навч. посіб. / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін.; за заг. ред. С. М. Макухи. – Х.: Право, 2012. – С. 149-160.

Завдання для самостійної роботи

1. Розкрийте зміст ностро та лоро кореспондентських рахунків, їх призначення у практиці міжнародних розрахунків.

2. Назвіть основні форми міжнародних розрахунків та з'ясуйте їх переваги та недоліки.

3. Охарактеризуйте основні форми акредитива та обґрунтуйте доцільність їх використання у міжнародних розрахунках.

4. Розкрийте механізм проведення документарного інкасо та особливості використання інкасових розрахунків.

5. Чому експортна, імпортна та зовнішньоторговельна квоти не можуть свідчити про ефективність міжнародної економічної діяльності?

6. Обґрунтуйте, чому платіжний баланс країни засвідчує ефективність її міжнародної економічної діяльності?

7. Назвіть і розкрийте зміст основних статей платіжного балансу держави.

8. Назвіть і охарактеризуйте основні чинники впливу на платіжний баланс держави.

Теми рефератів:

1. Кореспондентські відносини та кореспондентські угоди.

2. Місце і значення системи СБІФТ у системі міжнародних розрахунків.

3. Аналітична оцінка структури платіжного балансу України.

4. Показники та структура валового зовнішнього боргу України.

5. Методи компенсації дефіциту платіжного балансу держави.

6. Внутрішні макроекономічні стабілізаційні заходи для забезпечення рівноваги платіжного балансу країни

Основні поняття

- Авансовий платіж
- Акредитив
- Баланс міжнародної заборгованості

- Баланс платіжний
- Баланс послуг і некомерційних платежів
- Баланс поточних операцій
- Баланс руху капіталів і кредитів
- Баланс торговельний
- Банк-емітент
- Банк інкасуєчий
- Банк-кореспондент
- Банк підтверджуючий
- Банк-ремітент
- Бенефіціар
- Вексель
- Виключне фінансування
- Інкасо
- Кореспондентський рахунок
- Міжнародні розрахунки
- Платіжна угода
- Рахунок Лоро
- Рахунок Норо
- Рахунок поточних операцій
- Рахунок операцій з капіталом
- Резервні активи
- Рахунок фінансових операцій

Тема 8. Глобалізація економіки та міжнародна економічна інтеграція

1. Глобалізація економіки як тенденція світового розвитку.
2. Економічна інтеграція: сутність, напрями та наслідки.
3. Інтеграція України до світового господарства.

Література

Основна:

Міжнародна економіка: підручник / Д. Г. Лукіяненко, А. М. Поручник, Я. М. Столярчук – К.: КНЕУ, 2014. – С. 557-612; 620-722.

Додаткова:

1. Білоцерківець В. В., Завгородня О. О., Лебедєва В. К. та ін. Міжнародна економіка. Підручник / За ред. А. О. Задоя, В. М. Тарасевича – К.: Центр учбової літератури, 2012. – С. 372-405.
2. Козак Ю. Г. Міжнародна економіка: в питаннях і відповідях [текст] підруч. / Ю.Г. Козак. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – С. 15-34.
3. Міжнародна економіка / За ред. Г. Е. Гронтковської / Г. Е. Гронтковська, О. І. Ряба, А. М. Венцурик, О. І. Красновська . – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – С. 228-203; 307-327; 331-352.
4. Міжнародна економіка: навч. посіб. / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін.; за заг. ред. С. М. Макухи. – Х.: Право, 2012. – С. 162-174; 176-190.

Завдання для самостійної роботи

1. Окресліть фактори найбільшого впливу на процеси глобальної економічної інтеграції. Що є кінцевим результатом кожного з названих факторів впливу?
2. Сформулюйте основні перешкоди інтеграційним процесам у світовій економіці.
3. Розкрийте особливості європейської економічної інтеграції.
4. У чому полягає зміст поняття «міжнародний економічний порядок»? Окресліть основні напрями його сучасної трансформації.
5. Окресліть основні прояви глобалізації у сучасному світі.
6. Чому процеси глобалізації мають негативний вплив на довкілля?
7. Назвіть найбільш перспективні напрями міжнародного співробітництва України.
8. Окресліть основні прояви впливу глобалізації на соціально-економічний розвиток України.
9. Якими є перспективи подальшого розширення Європейського Союзу?

Теми рефератів:

1. Основні глобальні проблеми сучасності та напрями їх вирішення.

2. Механізм забезпечення гармонізації національних і регіональних економічних інтересів у Європейському Союзі

3. Роль міжнародних організацій у розв'язанні глобальних проблем людства.

4. Економічна політика Європейського Союзу та його місце у світовій економіці.

5. Проблеми формування стратегії економічного розвитку України.

6. Значення встановлення безвізового режиму між Україною та ЄС для структурних перетворень в економіці.

7. Зростання населення Світу і продовольча проблема.

Основні поняття

- Глобалізація
- Міжнародна економічна інтеграція
- Геополітика
- Економічний союз
- Митний союз
- Європейський Союз
- Політичний союз
- Зона вільної торгівлі
- Антиглобалізм
- Глобальна економіка
- Глобальні ринки
- Глобальні проблеми людства.
- Міжнародна економічна політика
- Фінансова глобалізація
- Спільний ринок

Питання для підготовки до заліку

1. Світове господарство як система.
2. Основні етапи еволюції світового ринку.
3. Середовище міжнародної економіки.
4. Міжнародний поділ праці як рушій інтернаціоналізації виробництва.
5. Форми регулювання міжнародних економічних відносин.
6. Організація, суб'єкти і види міжнародної економічної діяльності.
7. Класифікація країн за регіональною, організаційною ознакою та рівнем економічного розвитку.
8. Напрями і чинники розвитку міжнародної економіки на сучасному етапі.
9. Теорії міжнародної торгівлі.
10. Система показників міжнародної торгівлі.
11. Форми та методи міжнародної торгівлі.
12. Структурні зміни на сучасному світовому ринку товарів та послуг.
13. Ціноутворення на світовому ринку.
14. Механізми регулювання міжнародної торгів
15. Теорії прямого іноземного інвестування.
16. Особливості сучасних міжнародних інвестиційних процесів.
17. Прямі інвестиції – основа діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК).
18. Міжнародні портфельні інвестиції
19. Зміст та характеристика міжнародного інвестиційного клімату.
20. Інвестиційна політика в Україні.
21. Світова валютна система, її структура та еволюція.
22. Умови та форми конвертованості валюти.
23. Попит і пропозиція на світових валютних ринках.
24. Міжнародний кредит як зовнішнє фінансування національних економік.
25. Сутність і структура світового фінансового ринку.
26. Зовнішня заборгованість країн та шляхи її подолання.
27. Міжнародні кредитно-фінансові організації.
28. Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями.

29. Сутність та причини міжнародної міграції робочої сили.
30. Світовий ринок праці.
31. Регулювання міжнародних міграційних процесів.
32. Соціально-економічні наслідки міжнародної трудової міграції.
33. Участь України в міжнародних міграційних процесах.
34. Світовий ринок сучасних технологій.
35. Правові основи міжнародного науково-технічного співробітництва.
36. Державне та міждержавне регулювання трансферту технологій.
37. Участь держав у світовому НТП.
38. Сутність міжнародних розрахунків, їх типи та види.
39. Форми міжнародних розрахунків, їх недоліки та переваги.
40. Структура платіжного балансу держави.
41. Дефіцит, профіцит та забезпечення рівноваги платіжного балансу.
42. Глобалізація економіки як тенденція світового розвитку.
43. Економічна інтеграція: сутність, напрями та наслідки.
44. Інтеграція України до світового господарства

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Підручники та навчальні посібники

Основні

1. **Міжнародна економіка**: підручник / Д. Г. Лукяненко, А. М. Поручник, Я. М. Столярчук – К.: КНЕУ, 2014. – 762 с.
2. **Krugman, Paul with Obstfeld**, Maurice International Economics: Theory and Policy, 7th Edition, 2006.

Допоміжні

1. **Білоцерківець В. В., Завгородня О. О., Лебедєва В. К. та ін.** Міжнародна економіка. Підручник / За ред. А. О. Задой, В. М. Тарасевича – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 416 с.
2. **Козак Ю. Г.** Міжнародна економіка: в питаннях і відповідях [текст] підруч. / Ю.Г. Козак. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – 228 с.
3. **Липов В.В.** Міжнародна економіка: структурно-цивілізаційні основи розвитку. Навчальний посібник. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2007. – 208 с.
4. **Міжнародна економіка** / За ред. Г. Е. Гронтковської / Г. Е. Гронтковська, О. І. Ряба, А. М. Венцурик, О. І. Красновська. – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 384 с.
5. **Міжнародна економічна діяльність України**: навчальний посібник/ В.П. Галушко, Н. Є. Голомша, О. М. Файчук, О. В. Файчук. – К.: НУБіП України, 2016. – 447 с.
6. **Міжнародна економіка**: навч. посіб. / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, Т. М. Камінська та ін.; за заг. ред. С. М. Макухи. – Х.: Право, 2012. – 192 с.

Інформаційні ресурси ІНТЕРНЕТ

1. Bloomberg Global Innovation Index 2017. URL:
<https://www.bloomberg.com/graphics/2015-innovative-countries/>
2. Comparative advantage URL:
http://www.economicsonline.co.uk/Global_economics/Comparative_advantage.html

3. Fortune Global 500 List 2017. URL:
http://fortune.com/global500/visualizations/?iid=recirc_g500landing-zone1
4. Global Connectedness Index. URL:
http://www.dhl.com/en/about_us/logistics_insights/studies_research/global_connectedness_index/global_connectedness_index.html
5. Global Flow of Tertiary-Level Students. URL:
<http://uis.unesco.org/en/uis-student-flow>
6. Globaledege. URL: <https://globaledege.msu.edu/>
7. Index of Economic Freedom [Электронный ресурс] – режим доступа: <http://www.heritage.org/index/visualize>
8. Network Readiness Index. URL:
<http://reports.weforum.org/global-information-technology-report-2015/network-readiness-index/>
9. New protectionism URL:
http://www.economicsonline.co.uk/Global_economics/New_protectionism.html
10. OECD. URL: <https://data.oecd.org/>
11. Quotas and tariffs URL:
http://www.economicsonline.co.uk/Global_economics/Tariffs_and_quotas.html
12. The atlas of economic complexity. URL:
<http://atlas.cid.harvard.edu/>, <http://atlas.media.mit.edu/>
13. The Corruption Perceptions Index. URL:
<https://www.transparency.org/research/cpi/overview>
14. The Global Enabling Trade Report. URL:
<http://reports.weforum.org/global-enabling-trade-report-2016/>
15. The Global Innovation Index. URL:
<https://www.globalinnovationindex.org/gii-2017-report>
16. The Logistics Performance Index. URL:
<https://lpi.worldbank.org/>
17. The observatory of economic complexity [Электронный ресурс] – режим доступа: atlas.media.mit.edu/ru/
18. The pattern of trade URL:
http://www.economicsonline.co.uk/Global_economics/The_pattern_of_trade.html
19. The WTO URL:
http://www.economicsonline.co.uk/Global_economics/The_WTO.html

20. Trade liberalisation URL:
http://www.economicsonline.co.uk/Global_economics/Trade_liberalisation.html
21. Trade openness URL:
http://www.economicsonline.co.uk/Global_economics/Trade_openness.html
22. Trade protectionism URL:
http://www.economicsonline.co.uk/Global_economics/Trade_protectionism.html
23. Trading Economics. URL: <https://tradingeconomics.com/>
24. UNCTAD. URL: <http://unctad.org/en/Pages/themes.aspx>
25. UNdata. URL: <http://data.un.org/Default.aspx>
26. UNESCO. URL: <http://uis.unesco.org/en/home#slideoutmenu>
27. UNIDO. URL: <http://www.unido.org>
28. United Nations. URL: <http://www.un.org/ru/index.html>
29. Why do countries trade? URL:
http://www.economicsonline.co.uk/Global_economics/Why_do_countries_trade.html
30. Індекс глобалізації (KOF Globalization Index). URL:
<http://globalization.kof.ethz.ch/>
31. Індекс глобальної конкурентоспроможності. URL:
<http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/>
32. Індекс легкості ведення бізнесу. URL:
<http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2017>
33. Індекс людського розвитку. URL:
<http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>
34. Міждержавний статистичний комітет країн СНД
[Електронний ресурс] – режим доступу:
<http://www.cisstat.com/>
35. Рейтинг бюджетної прозорості. URL:
<http://survey.internationalbudget.org/#rankings>,
<http://www.internationalbudget.org/opening-budgets/open-budget-initiative/open-budget-survey/open-budget-survey-data-explorer/>
36. Рейтинг інвестиційної привабливості. URL: <https://www.bdo-ibc.com/index/global-comparison/overall-index/>
37. Рейтинг недієздатності (вразливості) держави. URL:
<http://fundforpeace.org/fsi/>

38. Світова організація торгівлі (WTO). URL: <https://www.wto.org>
39. Світовий банк URL: <http://www.worldbank.org/ru/country>
40. ЦРУ. URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html>.
41. Офіційний портал Верховної ради <http://rada.gov.ua/>
42. Урядовий портал <https://www.kmu.gov.ua/ua>
43. Державна служба статистики України
<http://www.ukrstat.gov.ua/>
44. Організація Об'єднаних Націй ООН
<http://www.un.org/ru/documents/index.html>
45. Всесвітній банк <http://www.worldbank.org/>
46. Сайт Міжнародної Торгівельної організації
<http://www.wto.org/>
47. Організація Економічного Співробітництва і Розвитку (ОЕСР) <http://www.oecd.org/>
48. Європейський союз <http://europa.eu/>
49. Міжнародний валютний фонд <http://www.imf.org>
50. Міжнародна організація праці <http://www.ilo.org>

ЗМІСТ

Вступ	3
Тематичний план курсу «Міжнародна економіка»	8
Програма курсу «Міжнародна економіка»	9
Плани семінарських занять і самостійної роботи	20
Питання для підготовки до заліку	40
Рекомендована література	42

Навчальне видання

Юрій Володимирович Ущাপовський

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

Методичні рекомендації
для студентів ДУ
«Житомирська політехніка»

Редактор та макетування

Ю. В. Ущাপовський

Підписано до друку ? 05.2020
Формат 60×84 1/16. Папір офсет.
Гарнітура Arial. Ум. друк. арк. ?
Тираж 100 прим. Зам. №?

Видавець та виготовлювач
Державний університет «Житомирська Політехніка»
Вул. Чуднівська, 103, м. Житомир, 10005

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи
Серія ЖТ № 08 від 26.03.2004 р.